

¹ pedagógiatanár, iskolaigazgató, Bocskai István Református Általános Iskola, Papkeszi

² magyartanár, pedagógiatanár, Bocskai István Református Általános Iskola, Papkeszi

³ tanító, magyartanár, Bocskai István Református Általános Iskola, Papkeszi

Az egész napos iskola margójára

„Ha dönteni kell, jobb, ha megteesszük, vállalva a véle járó következményeket. Hisz magukat a következményeket előzetesen úgy sem ismerhetjük meg.” (Paulo Coelho)

Életünkben valóban sokszor kell döntenünk, és mindegyiknek következménye van. Kezdetben csak a saját sorsunkat irányítjuk, majd barátaink, osztálytársaink, kollégáink, családtagjaink mindennapjaira is kihat egy-egy döntésünk. De tudnunk kell, mindennek következménye van, soha nem dönthetünk felelőtlenül.

Sokszor évek, évtizedek igazolják, hogy a helyes utat választottuk-e, és nem mindig örülünk az eredménynek. De tudnunk kell, a felelősség mindig a döntéshozó kezében van, azt soha nem háríthatjuk át senkire és semmire.

Szülőként is sokszor állunk választút előtt, hiszen gyermekének mindenki a legjobbat akarja. Felelősséggel tartozunk, az első pillanattól kezdve, ahogy megfogant. Majd hol gyerekorvost, hol óvodát, általános, esetleg középiskolát kell választanunk.

Pedagógusként is el kell döntenünk, hogy milyen módszert, tankönyvet, kerettantervet használunk mindennapi munkánk során.

Amiben nem dönthetünk, az a tanulói összetétel, hiszen a társadalomban nagyfokú különbségek alakultak ki a szociális, kognitív, affektív készségek és képességek között. Szeretnénk a legjobbat tanítványainknak? Ez egy felesleges kérdés.

Válasz nélkül is egyértelmű.

Bevezetés

Az egész napos iskola nem új fogalom a közoktatásban. Az iskolakísérletek több évtizedes múltra vezethetők vissza a hazai és külföldi köznevelésben egyaránt. Iskolapéldája ennek az oktatási formának a törökbálinti, szentlőrinci, budapesti Kincskereső Iskola, ahol hatékonyan segítették a gyermekek tanulását.

Az oktatáspolitikai célkitűzés általában ugyanaz volt: nevezetesen, hogy az iskola megfeleljen azoknak a szülői igényeknek, amelyek háttérben egyrészt a modern munkaerőpiac kiépülése és ennek részeként a nők tömeges munkába állása állt, másrészt az a szándék, hogy a tanulókra nehezedő iskolai eredetű, tanulással összefüggő terheket egy másképpen átgondolt szerkezetben arányosabban tudják elosztani a tanulás hatékonyságának növelése érdekében.

Az egész napos iskola gondolatának felelevenítése és gyakorlatba ültetése az elmúlt években újra nagy hangsúlyt kapott.

Miért egyre égetőbb megújítani a köznevelést Európában és Magyarországon is?

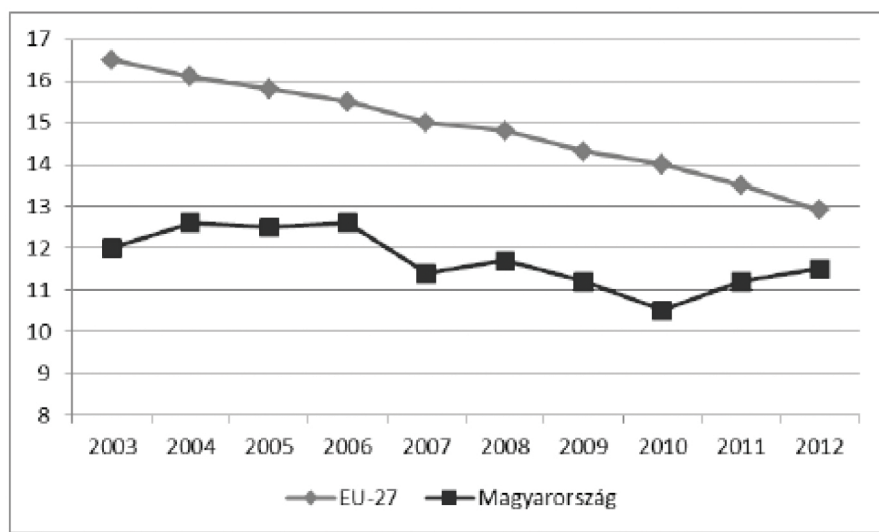
Az Európai Bizottság 2010-ben megalkotott közleményében megfogalmazta azt a három pillért, mely a fő fejlesztési stratégiát jelenti az európai közoktatás fejlesztésében. Ezek a következők:

1. **Intelligens növekedés:** tudáson és innováción alapuló gazdaság kialakítása.
2. **Fenntartható növekedés:** erőforrás-hatékonyabb, környezetbarát és versenykéesebb gazdaság.
3. **Inkluzív növekedés:** magas foglalkoztatás, valamint szociális és területi kohézió jellemzte gazdaság kialakításának ösztönzése.

Az Európai Unió minden tagállamát érintő magas munkanélküliség, és környezetszennyezés azonnali intézkedéseket igényel. Ezek alapján különös fontossággal bír az inkluzív növekedés alapvető célkitűzéseinek meghatározása:

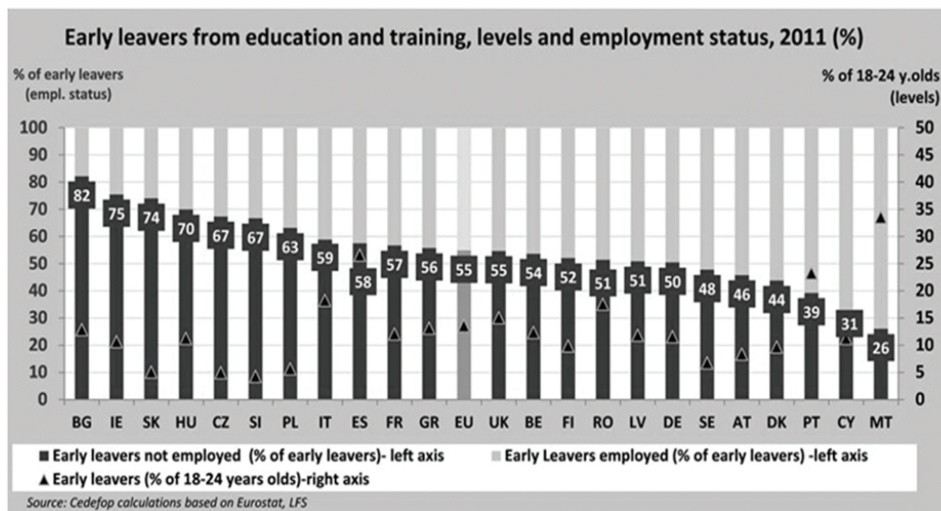
- A 20–64 évesek legalább 75 százalékának munkahellyel kell rendelkeznie.
- Az EU GDP-jének 3 százalékát a K+F-re kell fordítani.
- Teljesíteni kell a „20/20/20” éghajlat-változási/energiaügyi célkitűzéseket (ideértve megfelelő körülmények között a kibocsátás 30 százalékkal történő csökkentését).¹
- Az iskolából kimaradók arányát 10 százalék alá kell csökkenteni, és el kell érni, hogy az ifjabb generáció 40 százaléka rendelkezzen felsőoktatási oklevéllel.

A korai iskolaelhagyás mértéke az Európai Unióban, 2003–2012

1. ábra. A korai iskolaelhagyás mértéke az Európai Unióban, 2003–2012 (forrás: OFI)

Ezek a célkitűzések már megfogalmazódtak 2003-ban is, de az Európai Tanács 2010. évi jelentésében leírta, hogy az iskolából kimaradók arányát nem sikerült a tervezettnél megfelelően csökkenteni (1. ábra).

2. ábra. Munkanélküli korai iskolaelhagyók az EU tagállamaiban
(forrás: observatory.org.hu/tovabb-romlottak-a-korai-iskolaelhagyok-munkaeropiaci-eselyei-magyarorszagon-kulonosen-nehez-a-helyzet)

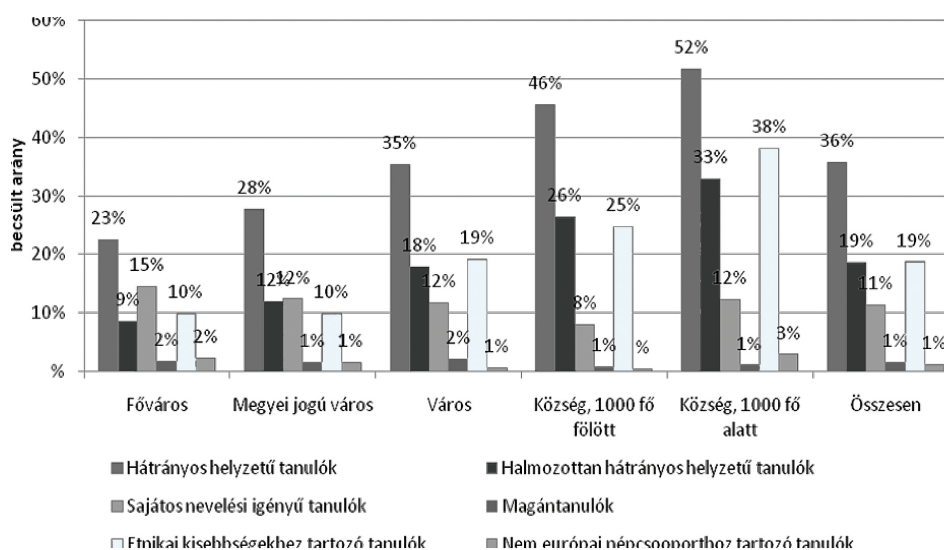
Az Eurostat adatai alapján 2011-ben az oktatásból Európa-szerte lemorzsolódó fiatalok 55 százalékának nem volt munkája Európában. Még megdöbbentőbb az adat Magyarország tekintetében. A hazánkban élő iskolaelhagyó 25 év alatti fiatalok 70 százaléka munkanélküli volt (2. ábra).

Mit tehetünk?

Az elmúlt években az iskola nemcsak oktatási környezetet biztosít a diákoknak, hanem nevelésükben is tevékenyen részt vesz. Mutogathatunk a szülőkre, hogy mi a dolguk, de közben a gyerek veszíti el a versenyképességét, az integráció lehetőségét, szocializálódásának esélyét.

Különösen igaz ez a nagy- és kisközségekben élő fiatalokra. Munkanélküli, aluliskolázott, etnikai kisebbséghez tartozó szülők alkotják az ezen településeken élő lakosság nagy részét. A szülő viselkedésmintájával hátrányosan befolyásolja gyermekét, aki demotiválttá válik az iskolában, a falu közösségében.

Fokozza a nehézséget, hogy a pedagógustársadalom nagy része a hagyományos, frontális, tanárközpontú oktatási formát preferálja. Az oktatásban alkalmazható munkaformák, módszerek, eszközök, tanóra-szervezési formák széles választékával relatívan kevesen élnek a köznevelésben. Az oktatás meghatározó irányítói a pedagógusok. Fontos szerepet játszanak a gyermek motivációjának fejlesztésében, önszabályozását kialakító folyamatában. A pedagógusnak az utóbbi időben egyre többször kell ellensúlyoznia a családot, a környezet és a negatív szociális körülmények hatását. A tanulási motiváció kérdése nem szűkíthető le egyszerű tanítási folyamatra. Lényeges eleme az iskolai oktatásnak a nevelés kérdése is. Az intézményben norma- és értékközvetítő szerepet kell felvállalni, példát mutatni. Az iskola a diákról szól. A velük való foglalkozás jól mérhető az iskolai tevékenység minőségében. A tanítás-tanulás folyamata minden esetben interperszonális, kommunikatív, interaktív cselekvések, tevékenységek folyamata.

3. ábra. Az integráció által érintett tanulók becsült aránya, 2014 (forrás: OFI)

Az előzőekben felvázolt problémák megoldására elkerülhetetlen volt a közoktatás fejlesztése az Európai Unió tagállamaiban, így Magyarországon is. A 2011. évi CXCV. törvény, azaz a köznevelési törvény 27. § 2. pontja szerint a köznevelés általános iskoláiban biztosítani kell a gyermekek 16, illetve 17 óráig történő ellátását. Az intézkedést 2013 szeptemberében bevezették. Ezzel párhuzamosan az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet 2012. augusztus 1. és 2015. január 31. között a TÁMOP 3.1.1 XXI. századi közoktatás (fejlesztés, koordináció) II. szakasz projekt keretében fejlesztette az egész napos iskola szakmai koncepcióját, valamint a koncepció gyakorlati hasznát segítő nevelési-oktatási programokat. E fejlesztés keretében kidolgozták az alsó és felső tagozat egész napos iskolai keretrendszerét. További eleme volt még a fejlesztésnek a délutáni időkeretben megvalósítható jó gyakorlatok gyűjtése, disszeminálása, a természettudományos, képzőművészeti, gyakorlati életre nevelést elősegítő tematikus programok, modulrendszerek kidolgozása, valamint a fenntarthatóság pedagógiáját támogató ökoiskolai program fejlesztése.

A programban összesen 43 iskola vett részt, 244 pedagógus bevonásával. Összesen 1488 modul készült. Az iskolák nem önálló egységet alkottak, hanem úgynevezett bokrokban működtek. Iskolánk Pécsről a Jurisics Miklós Általános Iskolával és az ercsi Eötvös József Általános Iskola teamjével osztotta meg kutatási, fejlesztési, innovációs tapasztalatait.

A kutatás-fejlesztés kezdeti lépése az OFI szakemberei által tartott továbbképzésen való részvétel, ahol felvázolták a koncepciót, aminek a mentén haladni kellett. A fő irányvonal a tanulók bevonására és pozitívumaira építő tanulás 5 támogató pillére.

1. pillér: A konstruktivista didaktika és differenciális pedagógia

Az ugyanabban a tanulócsoporthoz tartozó gyerekek adott pillanatban és adott témában különböző tudással és eltérő képességekkel rendelkeznek. Más tényező alakítja a motiváltságukat, máshogyan kommunikálnak egy-egy területen, más a viszonyulásuk a tár-

sakkal való együttműködéshez, más a figyelmük terjedelme, más áll az érdeklődésük középpontjában, mások a tapasztalataik stb.

A pedagógiai tudás a sokféleség lehető legjobb kezelését, a pedagógiai, pszichológiai eszközök ismeretét, azok felhasználni tudását és mindennapi alkalmazását jelenti a tervezésben, megvalósításban, a reflexiók kialakításában és a továbbhaladásban.

Elméleti megközelítés:

A *Pedagógiai Lexikon* szerint a differenciális pedagógia „A gyerekek, a tanulók egyéni sajátosságaira tekintettel levő fejlődés, fejlesztés lehetőségeinek és feltételeinek biztosítása az oktatásban, azaz az iskolarendszerben és a mindennapi pedagógiai munkában, vagyis az oktatási folyamatban.”

A pedagógus szerepe ebben a tanulók egyéni képességeinek, törekvéseinek, motivációjának, tanulási sajátosságainak ismeretében tervezni

- a tanítási-tanulási keretben (pl. szakkör, felzárkóztató, fejlesztő foglalkozás),
- a tananyag tartalmában,
- a feladatok eltérő meghatározásában,
- a követelményekben (manipulációs gondolkodás – absztrakt gondolkodás szintje),
- a különböző elsajátítási módokat figyelembe vevő tanulásszervezéssel.

Gyakorlati megközelítés:

„A differenciálás a gyakorlatban többnyire nem azt jelenti, hogy mindig minden gyerek saját egyéni feladatot kap. A gyakorlatban a tanulási környezet szervezése, a csoportos tanulás lehetősége adja meg a kereteket a valódi differenciáláshoz. A kifejezetten heterogén összetételű csoportokban a gyerekek egymással való kapcsolata, az egymás tanítása, a viták, a megbeszélések, a konkrét, elvégzendő munka elosztása, az együttműködés mozzanatai teremtik meg a differenciális pedagógiai közeget (tanulási környezetet), ehhez a pedagógusnak jó (adekvát) feladatokat kell biztosítania, olyanokat, amelyekkel ez a hatás valóban elérhető.” (Nahalka, 1997)

2. pillér: Pedagógiai alapelvek

Ebben a pillérben három prioritás jelenik meg: a tanulók meglévő tudására építés elve, a tanulói öntevékenység elve és a valós kontextusba ágyazottság elve. Az alapelvek értelmezését és kifejtését minden intézmény az adott környezetének és konkrét céljainak megfelelően alakítja ki.

3. pillér: A tanulás pedagógiai, biológiai, pszichológiai háttere

Ez a pillér jelenti, hogy teret kap a tanuló megismerésén alapuló pedagógiai tevékenység. A fókuszba kerülnek a tanulást befolyásoló tényezők:

- Az információfeldolgozás sebessége, ezen belül az előzetes ismeretek, az asszociációs lehetőségek gazdagítása, a gyakoroltság mint fejleszthető készség szerepe, aktivizálása.
- A tanulás segítése-támogatása a látás, hallás, ízlelés, szavak, mozdulatok, tapintás, szaglás aktivizálásával, a perceptuális (érzékelés, észlelés útján történő) tanulás, a motoros tanulás lehetőségének biztosítása.
- Személyenkénti fókusz a domináns tanulási stílus különbözőségeire.
- Fiziológiai, pszichológiai, szociológiai, környezeti és érzelmi tényezőkre, a tanulás biológiai hátterére.

4. pillér: A tanulási környezet és annak megtervezése, elemeinek rendszerben történő működtetése

A tanulási környezet rendszert alkot, és elemeinek egységbe rendeződése azt jelenti, hogy gyakorlati szempontból a lehető leginkább törekedni kell azoknak együttes kezelésére – az egymástól elkülönült kezelés nem fejt ki a kívánt hatást.

A tanulási környezet elemei (*Nahalka, 1997*):

- térbeni és időbeni viszonylatok,
- a tanítási-tanulási folyamat terve,
- az értékelés,
- a tanulási folyamat logikája, koncepcionális háttere,
- a munka megszervezésének körülményei,
- speciális eljárások,
- interakciók jellege, lehetőségei,
- információhordozók és más eszközök.

5. pillér: A tanulási tevékenységek

A tanulási tevékenység az egész napos iskolában azokra a tanulási stratégiákra épül, amelyek kialakításában tanulók és szülők együttese vesz részt. Az élethosszig tartó tanulás mint új paradigma ezen a területen is alapvető változásokat követel meg – egyrészt az intézményszervezésben, másrészt pedig a konkrét tanulásra vonatkozó módszertan tekintetében. Az egész napos iskola koncepciója szerint a tanulás színtere az iskolán kívül kiterjed térben és időben mindazokra a valóságos és virtuális terekre, amelyekkel a tanuló kapcsolatba kerülhet. Az egész napos iskola célja ezért az, hogy a tanulót felkészítse a tanórán kívüli tanulási formák megismerésére és alkalmazására, amelyekre a kezdeményezés az oktatási folyamatból indul el. A három tanulási forma az egyén élete során egymást kiegészítve működik, így biztosítva a tanulási tevékenységek verbalitását és adaptivitását (*Mayer és mtsai, 2013*).

Az öt pillér alkalmazásának lehetőségei

Azt, hogy a pedagógusok milyen stratégiát választanak a megvalósításra, nézeteik, pedagógiai gondolkodásuk, előzetes tapasztalataik erősen befolyásolják. A program erre az egyes iskolák szintjén úgy válaszol, hogy azonosítja az intézményi jellemzőket. Ennek során a tanítási-tanulási folyamat tervezésénél, a tanulási tevékenységek megválasztásánál alapul veszi Glaser elméletét annak azonosítására, hogy milyen helyzetből (szintről) indulhatunk.

A jelen állapot lehet:

- Ha az iskolában a gyengén teljesítő tanulók felzárkóztatást kapnak, azt a nekik adott feladatok is támogatják – de ha a teljesítményük változatlan, akkor a minősítésük szummatív alapon történik.
- Ha diagnosztikus (helyzetfeltáró) értékelés alapján is sor kerülhet a felzárkóztató programok alkalmazására, amelyhez metodikai eszközök gazdag tárháza is támogatást ad, illeszkedve a tanulók egyéni jellegzetességeihez. De ha a tanulók ezek elvégzése után sem tudnak javítani teljesítményükön, ugyancsak szummatív minősítést kapnak.
- Ha a tanulók tanulási stílusának figyelembevételével iktat be a pedagógus a tanulási folyamat különböző szakaszaiban fejlesztő vagy kiegészítő, differenciált egyéni

megközelítés szerint tehetséggondozó, speciális érdeklődést kielégítő programokat, feladatokat. Ebben az esetben a pedagógus a tananyag differenciálásával is próbál igazodni a tanulókhoz.

- Ha az eredmények folyamatos nyomon követése, a diagnosztikus és formatív értékelések tanulságainak elemzése, valamint a tanulási stílusok, az egyéni igények, érdeklődések összevetése képezik a tanulás segítésének, az egyénhez igazodó tanulás-szervezésnek a szempontjait. Ez azt is jelenti, hogy a módszerek (pl. kooperatív módszerek alkalmazása – együttműködésre törekvés, a differenciált rétegmunka, az individualizált tanulás és a projekt) gazdagodó választéka a mindennapok része, így a tananyag további differenciálása valósulhat meg.

Együtt „bokorban”

A bokoriskolákkal való együttműködés kezdeti nehézségei után – földrajzi távolságok leküzdése – szoros kapcsolat alakult ki. A munkafolyamatok intézményünkben 4 fő között oszlottak meg. A belső multiplikátor feladata az iskolai folyamatok koordinálása volt, ami a csoportszervezésen, az információk átadásán kívül a tantestület innovációba való bevonását jelentette. A hálózati koordinátor feladata a bokor iskoláival való kapcsolattartás, találkozók szervezése. Fontos szerepe volt az OFI felé leadott jelentések elkészítésében, a továbbképzéseken való részvételével biztosította a feladatok átgondolását, ütemezését. A modulírók a pilot programban 30 modult írtak iskolánként. Ezeket több szintű lektorálás, esteleges kipróbálás – bokrokban is – után kellett eljuttatni az OFI-ba.

Mi a modul?

Tartalmilag viszonylag jól körülhatárolható pedagógiai egység. A modulok jellemzői:

- kifejtése egységes didaktikai cél és feladatrendszer mentén halad,
- tartalma önmagában koherens (pl. egy témakör),
- tartalmaz: tanulói tevékenységet, módszertani lehetőséget, ajánlott eszközöket,
- saját, átlátható követelménye van,
- azonos didaktikai elvek mentén szerveződik,
- különböző tanulási utakat biztosít.

A modulok specifikumai:

- a modul a nevelési-oktatási program részeként megjelenő tartalmi elem,
- lefedi a tanulási időn kívüli napi tevékenység időkeretét,
- nincs hagyományos értelemben vett tananyaga,
- a gyerekek érdeklődéséből kiindulva a pedagógus számára alternatívákat kínál az egész napos iskola megszervezésének tartalmi megvalósításához,
- megadja a választás, változtatás lehetőségét is,
- az ismeretek nagyobb egységét foglalja magában, tehát több órányi anyagot gyűjt egybe,
- a fejlesztési koncepciók, elképzelések alapján a modulok egy téma egységen belül koherensek egymással, ugyanakkor variációk sokaságát kínálják a felhasználás során,
- az anyagok tematizált rendben is felhasználhatóak, de önálló egységként is megállják a helyüket.

A modulkészítés lépései intézményünkben a modulok kidolgozása idején

Első lépésben a modulhálóból kiválasztottuk az elkészítendő modulokat. Felvázoltuk a legfontosabb ötleteket az adott témákkal kapcsolatban. Végiggondoltuk, melyik osztályokban hogyan tudjuk a modulokat megvalósítani. Próbáltunk olyan témákat kiválasztani, amelyek segíthetik még a kimenő nyolcadik évfolyam tanulóit (Ételek, Pályaválasztás).

Második lépésben a kiválasztott modulokhoz illeszthető feladatok, önismereti játékok, csoportjátékok kiválasztása történt meg. A könyvtárban kutatómunkát végeztünk a kapcsolódó szakirodalomban. A legfrissebb adatokhoz az internetet használtuk az információkereséshez.

Harmadik lépésben a modulok átgondolása következett. Megterveztük, hogy hány részmodulban lehet a legjobban megvalósítani az ötleteket, milyen időkeret ideális az adott feladatok megvalósításához (Bíróági tárgyalás).

Negyedik lépésben a modulok összeállítása történt meg. A kicédulázott feladatok összeillesztésénél ügyeltünk arra, hogy változatosak legyenek a tevékenységi formák és kapcsolódjanak egymáshoz. Minden feladat valami újat is nyújtson, de legyen benne az eddigiek megerősítése is (Ételek: csoki, tea).

Ötödik lépésben az összeállított modulok kipróbálására került sor. Ennek több módját választottuk: kollégákat kértünk meg, hogy véleményezzék (Bíróági tárgyalás, Időjárás), vagy osztályközösségben próbáltuk ki (Ételek, Pályaválasztás).

Intézményünk modulirói a 4. ábrán látható modulokat dolgozták ki. A 30 modul közül tíz elsősorban a tanítási-tanulási folyamatokat támogatja, tíz a gyermekek szociális kompetenciáját fejleszti, tíz a szabadidő hasznos eltöltésére inspirálja a tanulókat. A modulhálónk szervesen kapcsolódott a másik két bokriskola választott témáihoz.

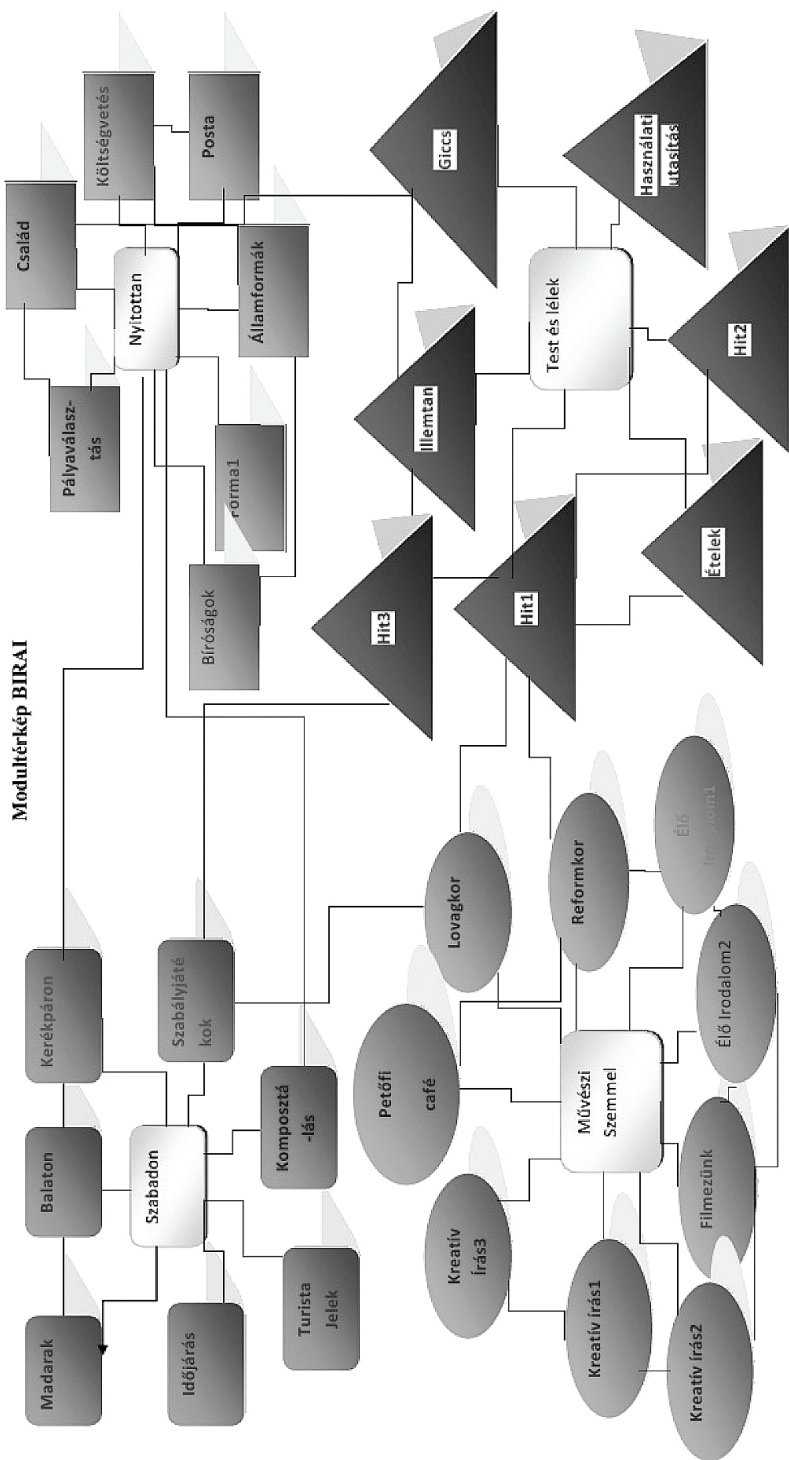
Érvek és ellenérvek

Papkeszin az általános iskola alsó tagozatában már 2007 szeptembere óta működik az iskolaotthonos oktatás-nevelés. Nagyon pozitív visszajelzéseket kaptunk a szülőktől, mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy gyermeklétszámunk az elmúlt 5 évben több mint 50 százalékkal nőtt. A törvényi előírásokat szó szerint vettük, így kísérletképpen 2013-ban felmenő rendszerben a felső tagozatosok körére is kiterjesztettük az egész napos oktatási formát.

A tantestület számára nyilvánvaló volt, hogy az iskolánkban tanuló diákok többségének ez az oktatási forma az egyetlen esély, hogy megtalálják helyüket a világban, a megfelelő módon készüljenek fel a felnőtt élet társadalmi, szociális és munkahelyi kihívásaira. Megfogalmazódtak pozitív előnyök, de a kétségeiknek is hangot adtak, hiszen ez a rendszer merőben új kihívás mind a pedagógus, mind a gyermek, mind a szülő számára. Az alábbiakban lássuk az előnyöket és a hátrányokat, a programban részt vevő többi pedagógus véleményével kiegészítve.

Az előnyök:

1. Esély a gyengébb képességű tanulónak a felzárkóztatásra, lehetőség a korrepetálásra.
2. Idő és tér a szociális kompetenciák elsajátítására.
3. Lehetőség a hétköznapi kompetenciák gyakorlati megerősítésére.
4. Lehetőség a tanulók alaposabb megismerésére.
5. Eredményesebb, hatékonyabb tanár-diák kapcsolat kialakításának esélye.
6. Sikerélményhez jutás a tanulási nehézségekkel küzdő tanulók számára.
7. A problematikus tanulók magatartásának javítása.

4. ábra. Modultérkép

8. A sajátos nevelési igényű tanulók kompetencia-fejlesztéséhez szükséges szintér kialakítása.
9. A tanulók érzelmi intelligenciájának fejlesztése.
10. A szülők számára nyitottabbá válhat az iskola.

A hátrányok:

1. A tanárok motiváltsága rendkívül alacsony szintű (egész napos „bent tartózkodás”).
2. Egyensúly kiépítésének nehézségei a tanulás és a szabadidő hasznos eltöltése között.
3. A felelősség kérdése.
4. A „couch potato generation” problémája és annak kezelése, a „Z” generáció meg nem értése.
5. A szoros együttműködés hiánya a pedagógusok között.
6. Aktuális problémák háttérbe szorítják az innovatív hajlandóságot.
7. A szülőkkel való eredménytelen kommunikáció.
8. A megszokott tanítási kultúrához való ragaszkodás.
9. A program során felmerülő tárgyi feltételek biztosítása.

Munkánk és a megvalósított, kipróbált moduljaink tapasztalataiból ítélve úgy gondoljuk, hogy ez a tevékenység akkor valósítható meg igazán sikeresen, ha bevonunk külső szervezeteket, szakembereket, élvezzük a kollégákon kívül a szülők támogatását is. Minden munkaegység kiemelten sikeresnek volt tekinthető, amelyekbe be tudtuk vonni a fent említetteket.

Kiemelt célunk volt – és ez az egész napos iskola célja is – a tanulók sokféleségének elfogadása, sőt annak belátása, hogy ez nem hátráltatja, hanem erősíti munkánkat. Az egész napos iskola nem csak a tanítás színhelye, hanem a tanulás megszervezésének helyszíne is. Ennek megvalósításához azonban aktív, kreatív, innovatív kollégák, munkatársak szoros együttműködésére van szükség.

Fontosnak tartjuk, hogy az alapelvek értelmezését és kifejtését az egyes intézmények a saját adottságaiknak, környezetüknek megfelelően alakíthatják ki, a saját céljaiknak megfelelően. Ez jelentős szabadságot, ugyanakkor nagy felelősséget, körültekintő tervezést, szoros együttműködést kíván az intézmények vezetőitől és tanáraitól és a bevont külső szakemberektől.

Alapvető fontosságú, hogy a tanulócsoportokkal foglalkozó tanárok, nevelők minél jobban megismerjék az egész napjukat az iskolában töltő tanulókat. Ehhez megfelelő és kipróbált mérőeszközök állnak rendelkezésre, valamint a személyes megfigyelés, a tanárok közti információcsere is fontossá válik. Meg kell ismerni az egyes tanulók domináns tanulási stílusát, illetve segíteni kell megtalálni számukra azt az érzékelési, észlelési területet, amely segíti őket a tanulás folyamatában. Igyekezni kell a nap során folyamatosan tevékenykedtetni, változatos munkaformák alkalmazásával aktivizálni őket. Ehhez a pedagógusoknak gazdag módszertani háttérrel kell rendelkezniük. Eerre napjainkban nem mindegyik tanár, nevelő eléggé felkészült. Az egész napjukat az iskolában töltő gyerekek sokszor nem tudnak 45 percen keresztül zömében frontális osztálymunkában tanulni, illetve a hagyományos tanári ismeretközlésre kitartóan figyelni.

Vannak és kellenek ugyanakkor a mindennapokban visszatérő egységek (beszélgetőkör, ebédidő), amelyek stabil alapul szolgálhatnak, de a változatos munkaformák, játékok, kooperatív technikák segítik aktivitásuk fenntartását. A tanulók számára biztosítják a többnyire párokban, csoportokban történő tevékenykedtetést, amelyek során ők szívesen kapcsolódnak bele az egyes munkafolyamatokba. Mindeközben fejlődik szociális érzékenységük, kommunikációs képességeik. Képessé válnak arra, hogy viták során meggyőzzék társaikat, vagy éppen arra, hogy megfelelő érvek hatására ők is meggyőzőhetővé váljanak. Ennek során egyre toleránsabbakká válnak társaikkal, megértik azokat.

Képesek együttműködni társaikkal, meghallgatni az ő véleményüket, kérdéseket feltenni, érveket megfogalmazni, végül állásfoglalást kialakítani.

A pedagógiai koncepció bevezetése megfelelő módszertani kompetenciával rendelkező pedagógusok irányításával valósulhat csak meg hatékonyan, illetve úgy, hogy a tanulók szívesen legyenek egész nap az iskolában, az ottani tevékenységek számukra érdekesek, örömteliek legyenek.

A tanulási környezet megtervezése során ismét meghatározóvá válik, hogy az azt kialakító pedagógusok milyen előzetes tapasztalatokkal rendelkeznek. Gondolkodásuk meghatározza a tanítási-tanulási folyamat szervezését, majd a tanulók teljesítményének minősítését. Míg a gyengén teljesítők felzárkóztatást kapnak, addig mások tehetséggondozásban részesülnek. Mivel egész nap az iskolában tartózkodnak, így megfelelő differenciálással mindegyikre lehetőség nyílik.

Véleményünk szerint ez a differenciált tananyag – differenciált követelménytámasztás – differenciált módszerek hármasságát jól működik, illetve megvalósítható akkor, ha a tanulók a napjaik jelentős részét az iskolában töltik.

Megváltozik a tanulók értékelése is. Ez már nem rettegést, félelmet keltő osztályzások, feleletek és dolgozatok során valósul meg elsősorban, hanem olyan pozitív folyamattá válik, amely során mind a tanuló, mind a szülő vagy akár a pedagógus is arról kap pontos információt, hogy az oktatás-nevelés során az egyes tanulók milyen fejlettségi szintet értek el, hol vannak pótolandó hiányosságok vagy éppen számottevő előrelépések. Az értékelés ilyen módon támogatóvá, nem pedig görcsöket okozó stresszhelyzetté válik.

Véleményünk szerint a modulrendszer által érintett területek teljes mértékben lefedik a szabadidős tevékenységek körét.

Igen jelentős szerepe van a tanítási-tanulási folyamathoz köthető tevékenységeknek, hiszen ennek során valósulhat meg a tehetséggondozás, a felzárkóztatás, korrepetálás is. Mindez differenciáltan történik, az egyes tanulók képességeinek, ismereteinek figyelembe vételével. Ezek a modulok, bár a tanítási-tanulási folyamathoz kötöttek, mégis más összefüggésekbe helyezik az eddigi ismereteket. Saját moduljaink közül, ha kiemelünk néhányat, már a címből is látható, hogy azok egységei szinte minden oktatási egységet lefednek, így pl. a Petőfi café című az állampolgári ismeretektől az étkezési kultúráig, vagy a Madarak című a szövegértés fejlesztésétől a konfliktusmegoldásig sok-sok területet felölelnek. Ezek során tudatos kompetenciafejlesztés valósul meg: az anyanyelvi és kommunikációs, a természettudományos, a vizuális, képi, a szociális, az állampolgári, a matematikai, a digitális, az idegen nyelvi kompetencia-területek is fejlődnek. A különböző tudományterületek már nem egymástól elszigetelten, hanem komplexen jelennek meg a modulok során. Fejlődik a tanulók memóriája, képességeik pl. a vizuális és a verbális információhordozók által közvetített tudás együttes értelmezésére alkalmával.

A szociális kompetenciák fejlesztése szinte minden modulegységben megtörténik, nem csak akkor, amikor a hitről, a családról vagy éppen a pályaválasztásról szólnak a modulok. A modulok alkalmazása során kialakul a tanulók reális, pozitív énképe, megtanulnak asszertív módon kommunikálni, egymásnak segítséget nyújtani, egyre nyitottabbakká, megbízhatóbbakká, őszintébbekké válnak.

A szabadidőhöz köthető modulok közé soroljuk a mindennapos testnevelést. Ez kötelező, ugyanakkor nagyon fontos is az egész napjukat az iskolában töltő gyermekek számára. Ezt kiegészítik a hobbival, játékkal kapcsolatos modulok, amelyek igen népszerűek, feszültségoldók a gyerekek számára. A kerékpározást, a filmkészítést, a gicccsel vagy a csokival, teával vagy a Forma-1-gyel, kaarácsonnyal foglalkozó modulokat örömmel vették, saját tapasztalattal mindenki rendelkezett, ugyanakkor más megközelítésben találkozhatott ezekkel.

Minden modul tevékenységközpontú volt, mindegyikben a mindennapi élethelyzetekben is előforduló problémákat kellett megoldaniuk.

Miért hasznos az egész napos iskola?

A diáknak nem egyedül kell megküzdenie az új anyaggal, sokszor a régivel is, mert már hónapokkal, sőt évekkkel ezelőtt lemaradt az anyagban, mert már akkor sem értette. Pedagógusok segítenek neki újra értelmezni, megtanulni, elmélyíteni az anyagot. Nem kell könyveket, füzeteket hazahordania. Feledésbe kerülnek a következő mondatok:

A diáknak nem egyedül kell megküzdenie az új anyaggal, sokszor a régivel is, mert már hónapokkal, sőt évekkkel ezelőtt lemaradt az anyagban, mert már akkor sem értette. Pedagógusok segítenek neki újra értelmezni, megtanulni, elmélyíteni az anyagot. Nem kell könyveket, füzeteket hazahordania. Feledésbe kerülnek a következő mondatok: Elfelejtettem. Nem értem. Otthon hagytam. A kötött tanórákon kívül tehetséggondozáson, fejlesztésen, szakköri órákon vehet részt, amit persze az iskola lehetőségeihez képest érdeklődése szerint választhat.

Elfelejtettem. Nem értem. Otthon hagytam. A kötött tanórákon kívül tehetséggondozáson, fejlesztésen, szakköri órákon vehet részt, amit persze az iskola lehetőségeihez képest érdeklődése szerint választhat.

A szülő szülő maradhat. Délután, mikor hazamegy a munkából, gyermeke pedig az iskolából, nem azzal kell tölteniük az időt, hogy tanuljanak. Több idő maradhat játékra, beszélgetésre, kirándulásra és sok mindenre, ami építi a családi kapcsolatokat. Persze hét végén, úgy gondoljuk, elő kell kerülni a tankönyveknek otthon is, hiszen a szülőknek tudnia kell, hogy mi történik az iskolában.

A pedagógus nem marad magára, hiszen ezt a programot csak közös összefogással lehet megvalósítani. Az együttműködés az egyik kulcsfogalma az egész napos iskolának, hiszen a foglalkozásokon egymás munkáját segítve halad előre tanár és diák.

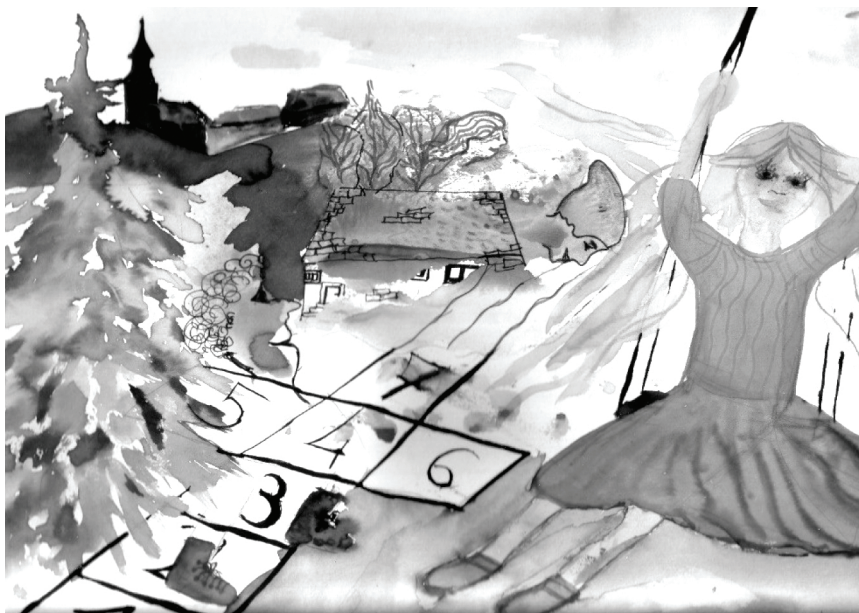
Nagy segítség iskolánknak, hogy részt vehettünk ebben a programban. Az elért innovációs eredmények alapján 2014 szeptemberétől bázis iskolaként működik intézményünk. Képzett szakembereink biztosítják a következő szakaszban belépő iskolák pedagógusainak mentorálását.

Modulok gyermekszemmel:

A modulok kipróbálása során és után megkérdeztük a diákokat, hogyan érezték magukat a foglalkozások alatt. Hiszen mégiscsak ők azok, akiknek, akikért íródtak. Bennünket is értékelték a válaszaikkal. Kértük őket, hogy a pozitív és negatív véleményüket is mondják el. Befejezésül ebből szemezgetünk néhányat.

- Érdekes dolgokat ismertünk meg.
- Jó volt közösen dolgozni.
- Általában nem izgultunk, mert nem volt feleltetés.
- Sok dicséretet kaptunk, sőt szinte csak dicséretet.
- Lazább volt a foglalkozás.
- Könnyebben megértettük az új dolgokat.
- Sokat játszottunk.
- Csak játszottunk.
- Sokat segítettek nekem a társaim.
- Olyan volt, mintha mindannyian tanárok lennénk.

- Jobban megismertem a társaimat.
- Én is szóhoz juthattam.
- Kár, hogy délután kellett visszajönni.
- Kis időre celebnek érezhettem magam.
- Rájöttem, hogy én is értek valamihez.
- Új barátot szereztem.
- Jobb lett a kapcsolatom a tanár nénivel.
- Sokat beszélgettünk és neveltünk.
- Rájöttem, hogy tudok olvasni.

4. ábra. Mi így képzeljük el az egész napos iskolát – 8. osztály

Irodalomjegyzék

Darvas Ágnes és Kende Ágnes (2009): *Az egész napos iskola nemzetközi tapasztalatai, hazai lehetőségei*. Szakértői anyag. Budapest.

Mayer József (2015, szerk.): *Egy fejlesztés anatómiája*. Kézirat. OFI, Budapest.

Mayer József, Kerber Anna és Vigh Sára (2012): *Az egész napos iskolával kapcsolatos törekvések megjelenése a hazai közoktatásban*. Háttér tanulmány. Kézirat. OFI, Budapest.

Nahalka István (1997): *Konstruktív pedagógia – egy új paradigma a láthatáron*. Iskolakultúra, 7. 3. sz. 3–21.

Schnellbach-Sikó Dóra, Köpatakiné Mészáros Mária, Mayer József és Varga Attila (2014): *Az egész napos iskola nevelési-oktatási programjának részvételi alapú fejlesztése*. <http://bit.ly/1ce3lq1>

Törökbálinti iskolakísérlet. (é. n.) Dr Zsolnai Józseffel beszélget Gécz János. <http://bit.ly/1ce3D06>

Tovább romlottak a korai iskolaelhagyók munkaerőpiaci esélyei. (é. n.) 2013. 03. 21-i megtekintés, <http://bit.ly/1GKNsPc>